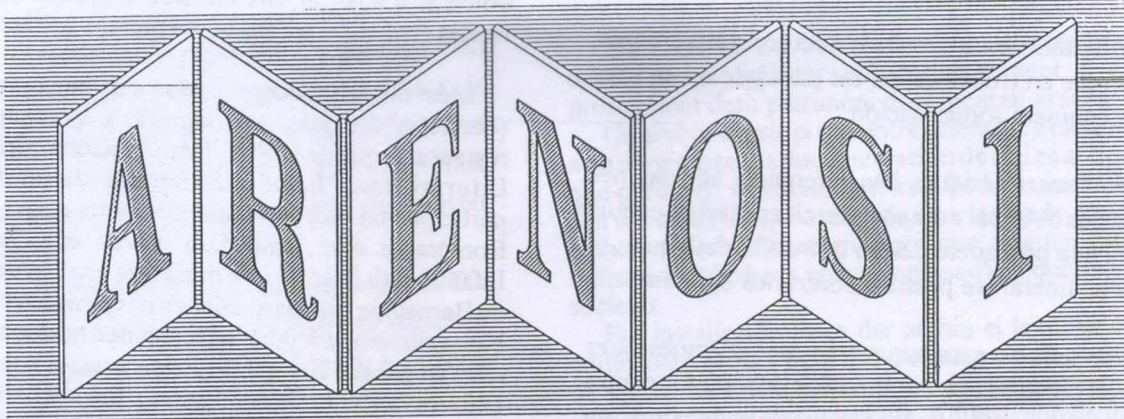

CONSELIH GENERAU D'ARAN

U-T-B
CEDOC
Donatiu

Huelheton culturau d'Aran

PRESENTACION

Un nau huelheton informatiu, **ARENÒSI**, arribarà a compdar d'aué e mesadèrament enes nòstes cases e ei tanplan un gran aonor entà jo presentà-vo'lo.

Balhar ua complida informacion sus es activitats culturaus amiades des der airau de Cultura dera nòsta maxima institucion, eth Conselh Generau, serà eth sòn cometut.

Era volentat donc ei dobla: Hèr un trabalh e dà-lo a conéisher entà que pogatz toti participà-i, pr'amor qu'era cultura d'un pòble merite er esfòrç de toti entà mantié-la e dignificà-la.

Era lengua, era istòria, er auviatge son pilars fundamentaus dera nòsta identitat. De cadun d'aguesti ahèrs aguest huelheton n'a quauquarren a dider. Recebetz-lo donc en casa vòsta, hètz-lo vòste, expressatz tostemp que pogatz es vòstes opinions e sustot assabentatz-vos de tot aquerò que tanh ara **CULTURA**.

ERA SINDICA D'ARAN

impresi sense adreça

SOMARI

- *A prepaus deth nòm: **ARENÒSI***
- ***Arunan e enguan: Era Dina-misacion Culturau d'Aran***
Manuèla Ané
- ***En tot parlar, long camin s'abraque***
Verònica Barès
- ***Er Archiu Generau d'Aran***
Maria Pau Gómez
- ***Per molts ans! Musèu dera Val d'Aran***
Isabèl Rufaste
- ***Er Auviatge: Que ei aquerò?***
Pèrre Còts e Cassanha

Conselh de Redaccion

Isabel Rufaste
Pèrre Còts e Cassanha
Maria Pau Gómez
Manuèla Ané
Veronica Barès

Dessenh e Imprimaria

Joan Leja

Difusion:

Pepita Busquet

04-05-94/Num.: 0

A prepaus deth nòm: ARENÒSI

Eth panorama arqueologic dera preistòria aranesa, ei praube en trobalhes, en tot pausà-se un enòrme vuet enquiara romanisacion.

Es hons classiques hèn referéncia ath pas pes Pirenèus d'Aníbal e eth sòn exercit en marcha enquia Itàlia ena primauera der an 218 a.C., deth quau er exacte itinerari se prèste a contràries opinions.

Dempús d'organisar un gran exercit, traussèc er Ebre e auancèc enquias Pirenèus en tot lutar contra es poblacions autoctònes. Aguesta marcha auèc ua sèrie d'importantes mauaisides entath capdau cartaginés, com era desercion de tres mil mercenaris Carpitans, e era licéncia de sèt mil ispanics, ath delà dera oposicion que presentèren es poblacions autoctònes. Segon Polibi, eth gran istoriador grèc qu'acompanhèc Escipion entà Ispània, figurauen es Ilergetes, Bergistans, Arenòsi e Andosins.

Des pòbles prerromans que poderen auer aucupat era Val d'Aran, sonque coneishem es nòms, atau es Arenòsi nomentadi per Polibi coma pòble damb eth quau pactèc eth capdau cartaginés, tot e qu'aguest non ges nomentat en cap aute hons classic o es Garumni des que mos parle Cesar.

Arunan e enguan Era Dinamizacion

Culturau d'Aran vò èster amiada peth Conselh Generau d'Aran en tot prebotjar e potenciar totes e cadua des activitats qu'apertienen ara cultura e ath temps de léser.

Se hètz un shinhau de memòria, rebrembaratz sense dubte evenimets passadi que formen part d'aqueth esperit e volentat d'anar peth camin deth desvolopament des manifestacions artistiques deth nòste pòble. Er Estiu Culturau 93 volec atau amassar era dança e era musica que se hè aué en Aran e portà-la entà lèu toti es pòbles aranesi, e aufrí-la non sonque as toristes senon tanben as

madeishi poblants deth país, en tot sajar de hè-mo-la e sentí-la coma pròpria, coma nòsta.

Eth 18 de seteme de 1993 tot açò cristallisèc en dia dera Cultura, un dia qu'embarrèc tanben era volentat d'auançar ena difusion e promocion des nòstes tradicions e deth nòste present culturau.

Mès encara pòdem parlar des mès causes: (concèrts d'òrgue en magnific e recentament restaurat òrgue de Vielha, IVau. edicion deth Prèmi Literari Mn. Condò Sambeat, damb fòrça participacion des occitans der aute costat dera frontèra, e dera mainadèra d'Aran ena Seccion Infantil deth Prèmi e era preséncia ena Universitat de Barcelona entà participar en ues jornades sus era Normalisacion Lingüistica aumpliren tardor e iuern d'est'an passat. Era organizacion amassa damb era Universitat de Lhèida e er Institut d'Estudis Ilerdencs, deth I Simpòsi de Dialectologia, eth passat mes de març ei tanben un eveniment culturau important que cau ressenhar. Eth Simpòsi amassèc estudiòsi des varietats lingüistiques deth Pirenèu; Castelhan, Occitan, Vasc e Aragonés en Aran, un marc mès qu'idòni tant pera situacion geografica, coma lingüistica e culturau.

Enguan de ben segur que n'i aurà mès. Premanitz era vòsta agenda, liegetz Arenòsi mesadèrament e assabentatz-vos d'aquerò qu'ei per passar. N'auratz complida informacion.

Premanim un nau estiu culturau, volem projectar era nòsta istòria e era nòsta cultura mès enlà d'Aran: Expolingua en Madrid, Salon Internacionau de Torisme de Catalonha en Barcelona en Abriu, Expocultura en octobre...

Grop d'acordeonistes d'Aran Estiu Culturau/93

En tot parlar, long camin s'abraque

Eth Centre de Normalisacion Lingüística deth Conselh Generau d'Aran a organísat un cors d'aranés entà adults, tamb era fin d'aufrir era possibilitat d'aprèner era lengua d'Aran e d'obtier un certificat que justifique eth mestreg d'aguesta lengua a nivèu orau e escrit.

Eth cors 1994 compde tamb dus nivèus. Eth nivèu A, qu'ei adreçat as personas que desconèishen era lengua e que vòlen aprèner a liegé-la e sustot a parlà-la, e eth nivèu B, qu'ei adreçat as personas que tot auent dejà un coneishement orau der aranés desiren auer un mestreg dera lengua a nivèu escrit.

Es classes se comencèren as primèrs de gèr d'enguan e acabaràn as darrèrs de junh, temps en qu'es alumnes matriculats que volguen obtier un certificat, auràn de passar es pròves corresponentes.

Eth nombre de matriculats arrenh lèu eth centenat e era màger part d'eri assegure entèner er aranés. Segontes es enquèstes hètes as alumnes tamb er objectiu de saber eth motiu deth creishent interès per aprentissatge der aranés, podem conéisher es diuèrses rasons.

En cas d'aqueri alumnes qu'an coma lengua mairau er aranés, ei eth hèt de voler conéisher com cau era lengua ena que pensen e parlen que les a possadi a aprèner a escriué-la.

En cas des alumnes que non an coma lengua mairau er aranés, tant aqueri que demoren en Aran des de que neisheren, com aqueri que i an arribat tot just hè un an, lèu toti, considèren que conéisher era lengua deth país ei de besonh entà integrà-se ena societat aranesa.

Dus auti motius a tier en compde son eth de poder èster capaç d'ajudar as hilhs enes deuers dera escòla e tanben poder auer mès facilitat entà obtier un lòc de trabalh.

Cau remarcar tanben un motiu comun a toti es alumnes: er interès de voler conéisher era cultura e era lengua occitana, qu'ei tanben era dera Val d'Aran.

Er Archiu Generau d'Aran

Era creacion der Archiu Generau d'Aran ei un besonh entà facilitar eth coneishement e eth profitament deth patrimòni documentau aranés.

Un archiu istoric ei un centre scientific e culturau a on se remasse era documentacion de toti es archius que perderen vigéncia o utilitat. Es hons caducats son eth materiau qu'es archius istorics an de condicionar metodologicament entà que poguen èster utilizats tàs diuèrses aplicacions que'n requerís era societat.

Era installacion fisica der archiu ei laguens der edifici deth Musèu dera Val d'Aran a on s'a abilitat ua sala dotada deth materiau tecnic que cau entara cura des supòrts documentaus. Aguesti son de dus tipus: eth supòrt en pergamin e eth supòrt en papèr.

Er Archiu Generau d'Aran ei format pes diuèrsi hons que compausen eth patrimòni documentau deth país datats entre eth segle XIII e XIX. Eth Hons Institucionau amasse era documentacion des diuèrses institucions araneses (Conselh Generau, Conselh de Terçon, Conselh de vila, eca...), eth Hons Particular compde damb era documentacion de diuèrses familhes e cases d'Aran, e eth Hons Fotografic a ua colleccion de fotografies vielhes d'aguest país.

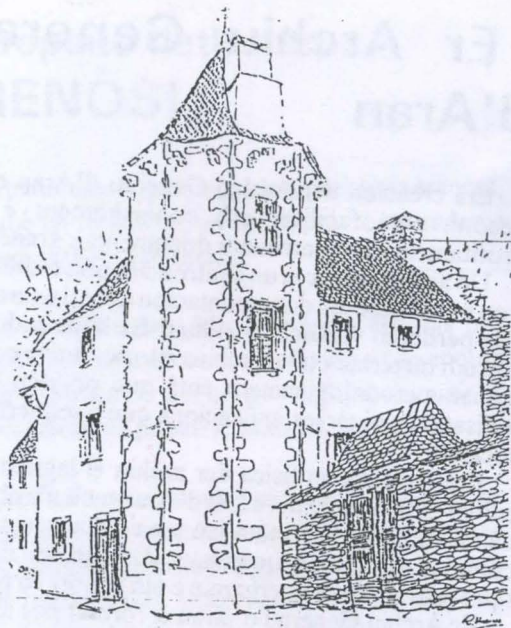
Des d'aguesta revista explicaram as lectors eth contengut e es ahèrs de conservacion e classificacion der auviatge documentau aranés.

Per molts ans! Musèu dera Val d'Aran

Enguan hè dètz ans dera inauguracion deth Musèu dera Val d'Aran, dètz ans de salvar e dar a conéisher era nòsta cultura. Rebrem un shinhau qui estèren es orogens deth Musèu e qui concebic era sua creacion.

Es antecedents deth Musèu cau cercà-les ena constitucion, er an 1973 dera "Fundacion Musèu Etnologic dera Val d'Aran". Aguesta Fundacion aqueric es dues bastides que constituïssen es dus equipaments actuaus deth Musèu: era casa Santesmases o Tor deth Generau Martinhon en Vielha e era glèisa de Sant Joan d'Arties, cedida per 30 ans, en tot arribar a un acòrd damb eth Bisbat d'Urgell.

En 1983 se signèc un acòrd damb eth Conselhèr de Cultura dera Generalitat, eth Bisbat d'Urgell, es

Sedença deth Musèu Etnologic dera Val d'Aran

Ajuntaments de dièrsi pòbles aranesi (Vielha, Les, Salardú, Bossòst e Es Bòrdes) e era Fundacion Musèu Etnologic, en tot crear eth Musèu dera Val d'Aran. Damb aguest acòrd se constituïc un Patronat format pera Generalitat, eth Bisbat d'Urgell, es Ajuntaments e era Fundacion M.E.

Eth projècte deth Musèu dera Val d'Aran s'inspirèc ena idia d'Ecomusèu (eth primèr de Catalonha en aguest moment). Era idia basica que prepausen es ecomusèus ei era de procurar dar valor a tot er entorn naturau, de manèra qu'aguest forme part integrant deth Musèu, de manèra qu'eth conjunt pogue arribar a èster un verdader musèu viu, sense es limitacions impausades pes parets dera bastida. Er entorn a de formar part d'aguest madeish Centre Culturau. Se basè ena descentralisacion. Tota era Val d'Aran a d'èster un musèu, e entà dà-la a conèisher s'an de crear es itineraris: miei naturau, patrimoni arquitectonic e artistic e eth patrimoni etnologic.

Des der an 1993 eth Musèu ei traspasat ath Conselh Generau d'Aran, en tot aucupar aguest eth lòc dera Generalitat en Patronat deth Musèu.

En pròplèu numerò d'aguest huelheton seratz informadi des actes que premanim entà celebrar es 10 ans deth Musèu.

Er Auviatge: Que ei aquerò?

D'a on ven era paraula auviatge e qué vò dider?
Eth sòn origen lo podem trapar ena lengua latina, ja qu'en aqueri luenhans tempsi ja se definie damb

eth mot AVITUS aquerò qu'ère des pairins, çò que s'eredaue de forma ancestrau.

Actuauments laguens der organigrama de cultura, nosati plaçam en dièrses seccions ce que mos a arribat des nòsti auantpassats:

- a) Auviatge arquitectonic (bens inmòbles).
- b) Auviatge artistic (bens mòbles).
- c) Auviatge etnologic
- d) Auviatge documentau.
- e) Auviatge arqueologic.

Aguest auviatge tamb multiples aspèctes, lo vedem aué en dia menaçat per toti es cornèrs. Es pòbles s'abandonen, son transformadi, reconstruïdi damb ajuda de materiaus eterodòxi. Son emmarcadi en un estat a on demoren sense poder exercir es foncions pr'amor des quaus auien estat concebuts pes formes tradicionaus de vida des nòsti pairs-sénhers. Era màger part d'aguesti legats des generacions anteriores acabarie desapareishent, donques, senon i a un prètzhet de recuèlher es rèstes, catalogà-les, inventarià-les, conservà-les e aufrì-les ath public damb es miei entà aprecià-les.

Era catalogacion e inventari, tant des bens inmòbles (glèises, castèths, mòles, arquitectura tradicionau e conjunts urbans) e mòbles (òbres d'art, materiau etnologic, eca) com documentau, contribuirà a ua mielhor proteccion d'aguesti bens laguens d'ua politica preventiu.

Ath marge de tot eth prètzhet d'investigacion a desvolopar a trauèrs der analisi des donades obtengudes mejançant es anteriores actuacions, non podem desbrembar eth caractèr d'auviatge culturau, e en conseqüencia mos pausam era obligacion d'arbitrar es mesures que cau pr'amor dera sua conservacion entàs generacions a vier.

En aguesta linha e a mesura qu'auance eth programa d'actuacions, setieràn en compde es besonhs de proteccion d'aqueri lòcs qu'atau ac requerisquen, emprené-se quan sigue pertinenta era restauracion e consolidacion des estructures que garantisen era conservacion d'aguest auviatge inestimable.

Consciens qu'eth nòste projècte non aurie sentit se non portèsse aparellhat eth desir de balhà-li era maxima difusion possible tant laguens des ambits especialisadi com a nivèu popular, auem era volentat de hèr conèisher as pròpris aranesi era istòria e era riquesa culturau d'un des parçans mès polits deth Pirenèu entà qu'en tot èster toti coneishedors e respectuosi, contribuim ena sua sauuarda.

TELEFONS CULTURAUS:

Musèu dera Val d'Aran: 64 18 15
 Archiu Generau d'Aran: 64 25 69
 Auviatge: 64 18 01/64 18 41
 Centre de Normalisacion: 64 00 92

DEPÒSIT LEGAU: L-516-1994